

celemeleri daha da ilerletmiştir. Kendisi, iki müellif arasında sıkı bir ilişki olmakla beraber Mahmud'un idareci mevkiinde olduğu sonucuna varır. Ács aynı zamanda Murad'ın *Târîh-i Üngürûs*'ün kaleme alınmasında rol oynadığını ileri sürmüştür. *Képes Krónika*'da sayfa kenarına düşünülmüş Latince ve Macarca Arap harfli notlar bulunduğu eskiden beri biliniyordu, bunlar Murad tarafından kaydedilmiş olmalıdır. Ferenc Zsinka, Viyana'da *Képes Krónika*'yı incelerken oldukça silikleşmiş iki Arap harfli not bulmuştur. Kapakta Arap harfleriyle Macarca "Türôç Jânôş krônîkâ'y'a" (طورج يانوش قرونقاييع) (János Thuróczy kronikasıdır) ibaresi vardı. Ayrıca "deus, deus, deus" sözlerinin altı çiziliydi ve yanında sayfa kenarına Arap harfli Latince "nû't'a diligenter" (نوتع دليغنتر = dikkatle not et) yazılmıştı. Ardından yine Arapça harflerle Macarca "yegezd meg ezeket" (يگزد مغ اذقت / jegyezd meg ezeket / bunlara dikkat et) kaydı bulunuyordu. Ferenc Zsinka'ya göre metni yazan kişi Türk yazısını iyi biliyordu. Bu kişinin Macarca adı Balázs Somlyai olan ve Latince, Macarca, Türkçe metinler kaleme aldığı bilinen Murad olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı Mahmud ile Murad'ın büyük ihtimalle eskiden beri birlikte çalıştıkları söylenebilir. *Târîh-i Üngürûs*'ün yazımından önce yapılan hazırlıklarda Murad'ın katkısı da açıktır. Bu önemli eser György Hazai tarafından Macar Bilimler Akademisi'ndeki yazma nüshasının tıpkıbasımı ve Latin harfleriyle transkripsiyonlu metni birlikte neşredilmiştir (*Die Geschichte der Ungarn in einer Osmanischen Chronik des 16. Jahrhunderts: Tercümân Maḥmûds Târîh-i Ungurus*, Berlin 2009).

BİBLİYOGRAFYA :

J. Blaskovics, *A Magyarok története: Tarih-i Üngürûsz: Madzsar Tarihi*, Budapest 1982; *Képes Krónika* (trc. B. Ibolya), Budapest 1987, I-II; P. Ács, "Tarjumans Mahmud and Murad. Austrian and Hungarian Renegades as Sultan's Interpreters", *Die Türken in Europa in der Renaissance* (ed. W. Kühlmann – B. Guthmüller), Tübingen 2000, s. 307-316; S. Papp, "Az első Habsburg-oszmán békeszerződés kétféle értelmezése, avagy Erdély két hatalom vonzásában", *Az értelem bátorága, Tanulmányok Perjes Géza emlékének* (ed. G. Hausner), Budapest 2005, s. 493-518; T. Krstić, "Of Translation and Empire: Sixteenth-Century Ottoman Imperial Interpreters (Dragomans) as Renaissance Go-Betweens", *The Ottoman World* (ed. C. Woodhead), London-New York 2011, s. 130-142; J. Bundenz, "Târik-i Üngürûsz azaz Magyarorszáğ krónikája című török kézirat ismertetése Bundenz Józseftől", *Magyar Akadémiai Értesítő. Törvény és Történelemludományi Osztályok Közlönye*, II (1861), s. 263-316; G. Hazai, "Notes sur le 'Târîh-i Ungurus'

de Terdzümân Mahmûd", *AOH*, XIII (1961), s. 71-84; J. Matuz, "Die Pfortendolmetscher zur Herrschaftszeit Süleymans des Prächtigen", *SOF*, XXXIV (1975), s. 26-60; E. D. Petritsch, "Der Habsburgisch-Osmanische Friedensvertrag des Jahres 1547", *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, XXXVIII, Wien 1985, s. 49-80; a.mf., "Tribut oder Ehrengeschenk? Ein Beitrag zu den habsburgisch-osmanischen Beziehungen in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts", *Wiener Beiträge zur Geschichte der Neuzeit*, XX, Wien 1993, s. 49-58.

 SÁNDOR PAPP

TAŞLICA

Karadağ Cumhuriyeti'nde
Pljevlje şehrinde
Osmanlılar döneminde verilen ad.

Adriyatik denizi kıyısındaki ticaret merkezi Dubrovnik'ten başlayıp Bosna'nın iç kesimlerinden geçerek Kosova'ya, oradan da Bulgaristan ve İstanbul'a uzanan yol üzerinde yer alır. Ormanlık ve yüksek dağlarla çevrili bir arazide deniz seviyesinden 800 m. yükseklikte kurulmuştur. Ceotina (Çehotina) adlı küçük akarsu şehrin Ortodoks hıristiyan mahalleleriyle müslüman mahallelerini birbirinden ayırır. Taşlica (Pljevlje) Osmanlı öncesinde bir köy durumundaydı ve buradan ilk defa 1430'da Stjepan Vukčić-Kosača'ya ait toprakların bir parçası olarak bahsedilmektedir. Mahallî bir derebeyi olan Stjepan Vukčić-Kosača, 1448'de daha sonra Hersek (Hercegovina) diye anılacak olan toprakların dükü (herzeg) olmuştu. Onun mâlikânelerinden biri şimdiki Gostec köyü yakınlarında bir harabe halinde bulunan Kukanj Kalesi'ydi ve kalenin eteklerindeki Kukanj şehri -bugün metrük haldedir- yörenin idarî merkeziydi. Osmanlılar bölgeyi 1465'te ilhak ederek irili ufaklı mahallî savaşlarla geçen bir dönemi kapattı ve Pljevlje, Kukanj nahiyesine bağlandı. Buranın Türkçe adı olan Taşlica ise şehrin taşlı arazisine atfedilir. Fetihden üç yıl sonra Hersek sancağının bir parçası durumundaki Taşlica bölgesinin tahriri yapıldı. 1468 tarihli bu kayda göre Taşlica'da yetmiş iki hâne (yaklaşık 350 kişi) vardı (BA, TD, nr. 5). 882 (1477) tarihli kayıta ise bu sayı 101 hâneye (yaklaşık 500 kişi) çıkmıştı ve bunların tamamı hıristiyanlardan oluşuyordu. 926 (1520) tarihli kayıt, aradan geçen süre zarfında şehirde önemli bir değişimin başlangıcına işaret eder. Taşlica artık 133 hâneye (yaklaşık 660 kişi) sahiptir ve üçü müslüman hânesidir (BA, MAD, nr. 22977). Bu tarihte Plevle köyü, Plevle nâm-ı dîğere Taşlica-pazarı şeklinde geçmeye başlar. Buranın

bir pazar yeri olması sonraki gelişme süreci bakımından belirleyici oldu. 1532'den az önce eskiden Kukanj nahiyesine bağlı olan Taşlica artık bir kadılık merkezi haline geldi. 1520-1570 yılları arasında yapılan tahrirlere göre Taşlica, nüfusunun çoğunluğu Müslümanlığı kabul eden bir şehir hüviyetine büründü. Toplam hâne sayısı 195'e ulaştı (yaklaşık 1000 kişi). Bu nüfusun % 64'ü (125 hâne: 620 kişi) müslümandı ve üç ayrı mahalleye ayrılmıştı. Hıristiyanların ise bir hıristiyan temsilci tarafından idare edilen bir mahallesi bulunuyordu. Eski nahiyeye merkezi Kukanj artık bu fonksiyonunu kaybetti ve küçük bir köye dönüştü, daha sonra da tamamen ortadan kalktı.

Taşlica'nın geçirdiği bu değişim 980'de (1572) Hersek sancak beyliğinin Foça'dan Taşlica'ya taşınmasında da görülür. Bu sıralarda Dubrovnik Cumhuriyeti'nden bir elçi burayı "Sangiacchum Cherezgouine in Plevuglie" şeklinde anar. Şehir 1833'e kadar sancağın merkezi olarak kaldı ve Mostar'dan sonra Hersek'in ikinci büyük şehri durumuna geldi. Bir hıristiyan köyünden bir müslüman kasabasına dönüşü bugün de hâlâ ayakta duran, âbidevî bir kubbeye sahip caminin inşasıyla kendini gösterir. Caminin mimarı Bayram Ağa'nın oğlu ve Sinan Paşa Boljanić'in kardeşi Hüseyin Paşa'dır. Sinan Paşa ise Taşlica'nın kuzeyinde bulunan Čajniče adlı küçük kasabanın İslâmî hayat tarzına ait pek çok yapıyı imar eden kişidir. Bunların içinde büyük kubbeli bir cami, bir han, hamam, imaret, medrese, mektep vardı. Hepsi 978 (1570) yılında tamamlandı. Sinan Paşa, Haziran 1563-Mart 1567 arasında Hersek'in sancak beyliğini yaptı. 1567 yılı Martında yerine kardeşi Hüseyin geçti ve Mart 1569'da Bosna sancak beyi oluncaya kadar bu görevde kaldı. Her iki paşa da Čajniče ve Taşlica'nın ortasındaki Boljanić köyünden gelme eski Boljanić ailesine mensuptu ve Vezîriâzam Sokullu Mehmed Paşa'dan himaye görmüştü, hatta Sinan Paşa, Sokullu'nun kız kardeşlerinden biriyle evlendi. Hüseyin Paşa Camii'nin minaresi, 1990'dan önce bütün Yugoslavya toprakları içerisinde Üsküp'teki Yahyâ Paşa Camii'nin minaresinden sonra en uzun minareydi. Hüseyin Paşa'nın emriyle 987'de (1579) yazılan bir mushaf halen bu camide bulunmaktadır ve bütün Balkanlar'daki İslâm hat sanatıyla kitap yapımının en güzel örneklerinden biridir. 1573'te Philippe Du Fresne Canaye ve 1580'de Paolo Contarini, Pljevlje kasabası içerisindeki bu camiden ve Hasan

Paşa'nın bir kervansarayından bahseder. Nisan 1572 – Nisan 1574 arasında Hersek valiliği yapan, Hersek'in güneyindeki Bileca bölgesinde -günümüze kadar ulaşan camisinin harabesi bulunan- Predojevic ailesine mensup Deli Hasan Paşa ile bu Hasan Paşa aynı kişi değildir. 1582'de Jean Palerme, Taslige'yi ziyaret eder ve burayı güzel küçük bir kasaba olarak tanımladıktan sonra özellikle pazarından ve büyük kervansaraydan bahseder. 985-990 (1577-1582) yıllarında şehir ve çevresi ağır bir veba salgınına mâruz kaldı, 993 (1585) tarihli Hersek tahrir defterine göre Taşlica'da 176 hâne kalmıştı (TK, TD, nr. 483). Bu rakam 1570'e göre on dokuz hâne daha azdı. Yerel hıristiyan nüfusu toplam elli bir hâne iken müslümanların hâne sayısı 125'ti (% 65). 1585'ten sonra şehir hızlı bir şekilde toparlandı ve civardaki yerleşme yerlerine göre büyüdü. Müslümanların oranı arttı, XIX. yüzyılın ortalarında % 80'i geçti. 1611'de Fransız seyyahı Lefevre, Pljevlje'yi 400 evli, üç camili, iki kervansaraylı açık bir varoş olarak tarif etmektedir. Georgiceo'nun 1626 tarihli casusluk raporu ise kasabada 500-600 evin varlığından söz eder.

1667'de Evliya Çelebi, Taşlica'yı kayalık dağlarla çevrili yeşil bir ovada kurulmuş, etrafında güzel köyler olan zengin bir şehir olarak kaydeder. Onun tarifine göre Breznica adlı küçük bir akarsu şehrin tabakhânelerinde kullanılmakta, un değirmenlerini çalıştırmakta ve birçok bahçeyi sulayıp Ceotina nehrine ulaşmaktadır. Kasabada beşi müslüman, beşi hıristiyanlara ait on mahallede 700 ev vardır, taştan yapılmış bu evlerin üstleri kiremit ya da kayagan taşıyla örtülüdür. Kasabanın sokakları temizdir ve kaldırımlar döşelidir. Burada on müslüman ibadethânesi, iki medrese, iki derviş tekkesi, kalelere benzeyen üç kurşun kaplı kervansaray, güzel bir hamam ve Hüseyin Paşa İmarethânesi mevcuttur. Sultanın camisine benzer bir yapı olan Hüseyin Paşa Camii kasabadaki en önemli mimari eserdir. Evliya Çelebi ayrıca Hüseyin Paşa Boljanić'in daha önce Mısır valisi olduğunu ve İskenderiye'den Dubrovnik'e, oradan da karayoluyla Taşlica'ya pahalı inşaat malzemelerini (minarenin alemleri ve revakın dört yeşil mermer sütünü) 14.000 dükaya Venedik gemileriyle gönderdiğini ekler.

XVIII. yüzyılda şehrin gelişmesi açık bir şekilde durakladı. 1718-1739 arasında Bosna'ya dair anonim bir tarif şehri 600 hâneli gösterir. 1818 tarihli bir başka ano-

nim tasvirde ise korkunç bir barut patlamasının ardından gerçekleşen, bütün pazar bölgesini yakıp kül eden büyük bir yangından bahsedilir. Rus âlimi ve Saraybosna konsolosu Aleksandar Giljferding'in 1856 tarihli notlarına göre şehirde 650 müslüman, 110 Ortodoks hıristiyan hânesi, 1000'i Sırp Ortodoks 6000 nüfus mevcuttur. Yine Giljferding'e göre şehirde sekiz cami bulunmaktadır. Ayrıca bahçeleri, çeşmeleri ve camileriyle Taşlica'dan oldukça güzel bir Doğu şehri olarak söz eder ve buranın Mostar'dan sonra Hersek'teki en canlı ticarî hayata sahip olduğunu belirtir. Yirmi yıl sonra Vjekoslav Klajić şehrin 7000 nüfusa ulaştığını not eder.

1878'de Berlin Antlaşması ile Karadağ resmen bağımsız bir devlet olarak tanındı, toprakları da Nikšić ve Bar (Antivari) şehirlerinin katılımıyla genişledi. Taşlica ve bölgesi Hersek sancağından ayrıldı, Akova (Berane), Plav (Gusinje) ve Rožaje (Tirgovište) kazalarıyla birlikte yeni kurulan Kosova vilâyetine eklendi. 1878-1908 arasında Taşlica ve çevresiyle Yenipazar (Novi Pazar) sancağının tamamı Avusturya ordusu tarafından işgal edilirse de resmen Osmanlı Devleti'nin bir parçası (Avusturya'nın garnizon kurma ve bulundurma hakkı olduğu bir bölge) olarak kaldı. Bu da Sırbistan'ın Adriyatik limanlarına erişimini engelleme amaçlı bir önlemdi.

1900 yılı civarında Skutari'deki (İşkodra) Avusturya konsolosu Theodore Ippen, Taşlica'yı 1200 hâne içerisinde 10.000 nü-

fusun yaşadığı bir şehir olarak tarif eder ve evlerinin çoğunun yeni olduğunu söyler. Bu dönemde şehirde kurulan garnizonun da rolüyle Taşlica civar bölgelerdeki şehirlerden çok daha hızlı gelişmişti. Ippen, mimari açıdan önemli olan beş camiden ve daha küçük olan üç mescid / camiden de bahseder. Bunların en önemlileri dört yeşil mermer sütununun ayakta tuttuğu bir revakın gölgelediği kubbeli, kare şeklindeki Hüseyin Paşa Camii'dir. Şehrin iki iyi hastahanesi, ayrıca biri Sırlar diğeri Türkler için yapılmış iki büyük mektebi vardır. Hıristiyanların kilisesi bulunmamaktadır, fakat Sveta Trojica manastırı sadece 15 dakikalık mesafededir. 1530'larda yaptırılan bu manastır, altmış yıl sonra Osmanlı ordusunun son hıristiyan sipahilerinden biri olan Voin Spahija tarafından genişletildi. Spahija'nın 1592 tarihli fresk portresi bugün de kilisenin duvarlarını süslemektedir. Manastırın zengin bir ikon koleksiyonu ve içinde Osmanlı belgelerinden oluşan geniş bir koleksiyonun da olduğu büyük bir kütüphanesi vardır.

1896 tarihli *Kosova Vilâyet Salnâmesi*'nde (s. 318) Ippen'in verdiği bilgiler aktarılır, ancak buradaki nüfusun -Türkçe bilseler de- Boşnakça konuştuğu belirtilir. On mahalleye bölünen Taşlica 1127 hâneye sahiptir. Taşlica kazasının elli üç köyünde toplam 22.668 müslüman ve 21.782 hıristiyan nüfus yaşamaktadır. Taşlica sancağının tamamında da müslümanlar

XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Taşlica'yı gösteren bir kartpostal





Taşlica'da Hüseyin Paşa Camii ile saat kulesi

çoğunluktadır. İppen 30.500 müslüman ve 24.500 hıristiyan nüfustan bahseder. 1908'de Avusturya İmparatorluğu, Bosna ve Hersek'i resmen ilhak etti, fakat ardından Taşlica ve Yenipazar sancağından askerlerini çekmek zorunda kaldı. 1912 sonbaharında bir haftalığına Pljevlje'de bulunan Maude M. Holbach şehirle ilgili güzel bir tarif yapar ve Avusturyalı askerlerin çekilişini görür.

1912 sonbaharında I. Balkan savaşları sırasında Taşlica, Karadağ ordusunun işgaline uğradı ve o zamandan beri bu küçük dağlık ülkenin en büyük merkezlerinden biri olarak kaldı. Ancak eski Osmanlı topraklarında nüfusun dinî yapısında ciddi bir değişiklik olmadı. 1936-1940 yıllarında yeni yönetim beş tarihî camiye yıktırdı. Yıkımdan sonra sadece Hacı Hasan Camii'nin ince ve uzun minaresi ayakta kaldı. II. Dünya Savaşı esnasında Karadağ'ın büyük bölümü İtalyan işgali altındayken Taşlica'nın etrafındaki on altı köyün camisi Sırp çeteleri (çetnikler) tarafından tahrip edildi. Bu çeteler aynı zamanda 1943'te Rosulja köyünün camisini yıkp 600 müslümanın evini yaktı, çok sayıda kadın ve çocuk katletti.

1945'ten sonra yeniden canlandırılan Yugoslavya'da heybetli Hüseyin Paşa Boljanic Camii pazar alanının merkezî noktası olan orijinal konumunu kaybetti. Bu cami 1818 yangınından sonra yeniden inşa edildi, fakat Tito yönetiminin ilk yıllarında şehri "modernleştirmek" için etrafındaki çarşı kaldırılnca cami çevresi boş olarak kalmış durumdadır. Taşlica ve bir bütün olarak Karadağ, hem Bosna-Hersek'teki

savaşın (1991-1995) dehşetinden kurtulmayı hem de Kosova'daki Miloseviç rejimi sırasında gerçekleşen büyük rahatsızlıklar sürecince sessiz kalmayı başardı. Ekonomik zorlukların bir neticesi olarak Taşlıcalı birçok müslüman şehri terketti ve yeni Karadağ'ın başkenti Podgorica'ya taşındı. Bu da Taşlica'nın kimliğini belirleyen müslüman karakterin kaybolmasına yol açtı. 2011 yılı nüfus verilerine göre Taşlica'da 19.489 kişi yaşamaktadır. İdarî bölümünün sınırları içinde ise 35.806 nüfus tesbit edilmiş olup bunun % 57'sini Sırp, % 24'ünü Karadağlılar ve % 12'sini Boşnaklar'la müslümanlar teşkil eder. Taşlica'nın tarihî camilerinden dördü restore edilmiş olarak bugün hâlâ ayaktadır: 1607 tarihli Hacı Zekeriyâ Camii, 1609 tarihli Hacı Rıdvan Camii ve 1763 tarihli Hacı Ali Camii. İlk iki caminin taştan yapılmış yüksek minareleri ve kiremitlerle örtülü düz ahşap çatıları vardır; üçüncü caminin ise Bosna-Hersek'te çok karşılaşılan türden ince uzun ve ahşap minaresi mevcuttur. Dördüncü cami, 2007-2008 yıllarında oldukça iyi bir şekilde restore edilen Hüseyin Paşa Boljanic Camii'dir ve yüksek saat kulesi ile birlikte şehrin merkezini oluşturmaktadır. XVII ve XVIII. yüzyıllarda Taşlica kültür açısından önemli bir merkez olmuş ve şehrin ismi, XVI. yüzyılın büyük Osmanlı şairi Taşlıcalı Yahyâ Bey ile ayrılmaz bir şekilde yüzyıllar boyunca bütünleşmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), VI, 250-252; *Salnâme-i Vilâyet-i Kosova* (haz. H. Yıldırım Ağanoğlu), İstanbul 2000, s. 312-330; A. F. Gijferding, *Putovanje po Hercegovini, Bosni i Staroj Srbiji* (trc. B. Culić), Sarajevo 1972, s. 277-281; Fehim Bajraktarević, *Turski Dokumenti Manastira Sv. Trojice kod Pljevlja*, Sarajevo 1935; M. M. Holbach, *Bosnia and Herzegovina*, London-New York 1909, s. 182-200; Theodore Ippen, *Das alte Rascien, bearbeitet von J. G. Stern*, Wien 1916, s. 46-47; K. N. Kostić, *Naši novi gradovi na jugu* (ed. R. Dordević), Beograd 1922, s. 70-71; Hazim Šabanović, *Evlja Celebija Putopis*, Sarajevo 1957, s. 160-162; Sreten Petković, *Manastir Sveta Trojica kod Pljevlja*, Beograd 1974; A. Andrejević, *Islamska monumentalna umetnost XVI veka u Jugoslaviji: Kupolne Džamije*, Beograd 1984; a.m.f., "Pljevaljska džamija i njeno mesto u islamskoj umetnost na našem tlo", *Seoski dani Sretena Vukosavljević*, V (1978), s. 177-193; Ismet Kasumović, *Školstvo i Obrazovanje u Bosanskom Ejaletu za Vrijeme Osmanske Uprave*, Mostar 1999, s. 224-225; Bajro Agović, *Džamije u Crnoj Gori*, Podgorica 2001, s. 257-290; B. Hrabak, "Prošlost Pljevalja po Dubrovačkim dokumentuma do početka XVII stoljeća", *Istorski Zapisi*, sy. 1-2, Cetinje 1955, s. 1-38; T. Popović, "Kad je sedište hercegovačkog sandžaka premešteno iz Foče nu Plevlja", *POF*, X-XI, Sara-

jevo 1960-61, s. 267-271; a.m.f., "Spisak Hercegovačkih Namestnika u XVI veku", a.e., XVI-XVII (1966-67), s. 93-99; Behija Zlatar – Enes Pelidija, "Prilog Kulturnoj Istoriji Pljevalja Osmanskog Perioda-Zadužbine Husein-Paše Boljanica", a.e., XXXIV (1984), s. 115-128.



MACHIEL KIEL

TAY

(طَي)

Uzak mesafelerin bir anda aşılması veya uzun sürede yapılacak işlerin bir anda gerçekleşmesi anlamında tasavvuf terimi.

Sözlükte "dürüp bükme; mesafe katetmek, geçip gitmek" anlamlarındaki **tay** (**tayy**) kelimesi tasavvufta uzak bir yere bir anda gitmek, an içinde çok uzun bir zaman yaşamak, aynı anda birden fazla yerde bulunmak gibi olağan üstü durumları belirtmek için kullanılır. Kavramın mekânla ilişkisi "tayy-i mekân, bast-ı mekân", zamanla ilişkisi "tayy-i zaman, neş-i zaman, bast-ı zaman" şeklinde ifade edilir. Kur'an'da iki yerde geçen tay, kıyamet günü göklerin Allah'ın kudret eliyle dü-rüleceğini beyan etmek için zikredilmiştir (el-Enbiyâ 21/104; ez-Zümer 39/67). Hadislerde hem kıyamet gününe atfen hem de gündelik bir fiil olarak yer almıştır (Bu-hârî, "Rikâk", 44; Müslim, "Zühd", 72). Hz. Peygamber'in Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya, oradan da semaya yaptığı yolculuk, Hz. Süleyman'ın veziri Âsaf b. Berahyâ'nın bir anda Belkıs'ın tahtını Yemen'den Süleyman'ın önüne getirmesi (en-Neml 27/38-40), Ashâb-ı Kehf'in yüzyıllarca uyuduğu halde bu süreyi bir gün kadar hissetmesi (el-Kehf 18/9-26) tay kavramının en meşhur örnekleri arasındadır.

Süfîler, uzak mesafelerin ilâhî bir lutfu an içerisinde aşılmasını bir tür keramet saymışlar, bu durumu "tayyül-arz, teshîlü'l-mesâfe" gibi ifadelerle anlatmışlardır (Kelâbâzî, s. 79; Kuşeyrî, s. 437). Kuşeyrî'nin Ebû Türâb en-Nahşebî, Habîb el-Acemî, Ebû Ubeydullah el-Busrî ve Sehl et-Tüsterî gibi süfîlerin bu tür kerametlere sahip bulunduğunu kaydetmesinde olduğu gibi kavram daha çok menkibeler üzerinden aktarılmış, dolayısıyla konu keramete dair tartışmalar bağlamında sürekli gündemde kalmıştır. Hücvîrî'nin, Mu'tezile'nin mi'raccadaki tayy-i mekân ve tayy-i zamanı reddettiğini belirterek konuyu tartışması bu açıdan önemli bir örnektir. Tarikatların teşekkülüyle birlikte pîrlerin ve şeyhlerin tasarruflarının him-